

Lapin kärjäoikeuden laamanni

Rikosuhrimaksun määräämättä jättäminen ja virhe sakkorangaistuksien yhteisrahämäärissä

ASIAN VIREILLETULO

Valtioneuvoston oikeuskanslerista annetun lain 3 §:n 3 momentin mukaisessa rangaistustuomioiden tarkastuksessa kiinnitettiin huomiota siihen, että Lapin kärjäoikeus ei ollut 31.5.2021 asiassa R 21/175 antamassaan tuomiossa 21/124047 määrännyt vastaajille rikosuhrimaksuja.

Tarkastuksessa havaittiin myös, että kärjäoikeus oli tuominnut vastaaja A:lle määrätyn ehdollisen vankeusrangaistuksen ohessa 60 päiväsakon sakkorangaistuksen à 8,00 euroa, jonka yhteisrahämääräksi oli tuomiolauselmassa ilmoitettu oikean yhteisrahämäärän 480 euroa sijasta virheellisesti 520 euroa. Lisäksi vastaaja B:lle oli tuomittu ehdollisen vankeusrangaistuksen oheisseuramuksena 60 päiväsakon sakkorangaistus à 6,00 euroa, jonka yhteisrahämääräksi oli ilmoitettu virheellisesti 390 euroa oikean yhteisrahämäärän 360 euroa sijasta.

SELVITYS

Kärjäoikeuden puheenjohtajana asiassa toiminut kärjätuomari on 12.10.2022 antanut häneltä pyytämäni selvityksen. Selvityksessään kärjätuomari on todennut, että huumausainerikoksen syyksilukeminen edellyttää 80 euron suuruisen rikosuhrimaksun määräämistä. Kärjätuomarin mukaan rikosuhrimaksun määräämättä jättämiseen on osaltaan saattanut vaikuttaa se, ettei syyttäjä ollut haastehakemuksessa vaatinut rikosuhrimaksua, mikä ei kuitenkaan kärjätuomarin käsityksen mukaan poista tuomioistuimen velvollisuutta määrätä rikosuhrimaksu. Kärjätuomari

mari on kertonut osan rikosten tekoajasta kohdistuvan rikosuhrimaksusta annetun lain voimaantuloa edeltävään aikaan. Lisäksi hän on todennut näyttävän siltä, että vastaaja olisi ollut osan tekoajasta alaikäinen.

Sakkorangaistuksen yhteisrahämääristä selvityksessä on todettu asian istuntopöytäkirjasta ilmenevän, että vastaajat ovat pääkäsittelyssä ilmoittaneet muuttuneet tulotietonsa. Selvityksen perusteella virhe on saattanut johtua siitä, että käräjätuomari on ensin laittanut järjestelmään verotustietojen mukaisen päiväsakon rahamäärän ja myöhemmin korjannut ne vastaamaan vastaajien pääkäsittelyssä ilmoittamia muuttuneita tulotietoja, minkä jälkeen häneltä on jäänyt painamatta rikostuomiojärjestelmän ”laske” –painiketta.

RATKAISU

Rikosuhrimaksujen määräämättä jättäminen

Rikosuhrimaksusta annetun lain 2 §:n mukaan rikosuhrimaksun on velvollinen suorittamaan se, joka tuomitaan rangaistukseen rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vankeutta. Laki on tullut voimaan 1.12.2016, ja sen säännöksiä sovelletaan voimaantulon jälkeen tehtyihin rikoksiin. Tapauksessa vastaajien oli katsottu syyllistyneen huumausainerikoksiin 27.1.2015–15.8.2018, 6.2.2015–19.6.2018 ja 21.9.2015–14.9.2018, jolloin rikokset oli tehty osin ennen edellä mainitun lain voimaantuloa ja osin lain voimaantulon jälkeen.

Rikosuhrimaksusta annetun lain perustelujen mukaan maksu määrätään pääasian yhteydessä eikä siihen liity harkintaa. Lakiin perustuva maksuvelvollisuus ja maksun suuruus ilmoitetaan viran puolesta kaikissa niissä tapauksissa, joita rikosuhrimaksu koskee ([HE 293/2014 vp](#) ja [LaVM 32/2014 vp](#)). Tuomioistuimen on määrättävä rikosuhrimaksu viran puolesta, vaikka syyttäjä ei esittäisikään sitä koskevaa vaatimusta.

Rikoslain säännösten ajallisesta soveltuvuudesta säädetään rikoslain 3 luvun 2 §:ssä. Pykälän 1 momentin mukaan rikokseen sovelletaan sitä lakia, joka oli voimassa, kun rikos tehtiin. Säännös ei kuitenkaan anna suoraan vastausta kysymykseen siitä, miten on tulkittava käsillä olevaa tilannetta, jossa rikos on tehty osin ennen rikosuhrimaksusta annetun lain voimaantuloa ja osin lain voimaantulon jälkeen. Pykälän 2 momentissa säädetään, että jos tuomittaessa on voimassa toinen laki kuin rikosta tehtäessä, sovelletaan kuitenkin uutta lakia, jos sen soveltaminen johtaa lievempään lopputulokseen. Myöskään tällaisesta tilanteesta ei käsillä olevissa tapauksissa ole ollut kyse.

Korkein oikeus on ratkaisussaan [KKO 2017:92](#) rinnastanut rikosuhrimaksun rikosoikeudelliseen seuraamukseen ja katsonut, että rikosuhrimaksun määrääminen teosta, jonka teko aika on päätynyt ennen rikosuhrimaksusta säädetyn lain voimaantuloa, olisi ristiriidassa rikosoikeudelliseen

laillisuusperiaatteeseen sisältyvän taannehtivan rikoslain kiellon kanssa. Tilanne on kuitenkin toinen, kun kyse on sellaisesta jatkuvasta toiminnasta, joka on päätynyt lainmuutoksen voimaantulon jälkeen.

Korkeimman oikeuden ratkaisun [KKO 2007:38](#) mukaan, kun kysymys on sellaisesta jatkuvasta toiminnasta, joka on luettu tekijän syyksi yhtenä rikoksena, rikokseen on yleensä sovellettu toiminnan päättyessä voimassa ollutta lakia. Korkeimman oikeuden mukaan estettä ei ole kuitenkaan siihen, että yhteen rikokseen sovelletaan siihen kuuluvien yksittäisten tekojen tekoajoista riippuen myös useampaa kuin yhtä lakia ([KKO 2006:37](#)).

Korkein oikeus on ratkaisussaan KKO 2007:38 katsonut, että rikoslain taannehtivan soveltamisen kielto estää uuden (ankaramman) lain soveltamisen ainakin niiden rikokseen kuuluvien osatekojen osalta, jotka on tehty ennen lainmuutosta. Toisaalta ei ole perusteltua soveltaa vanhaa lakia enää niiden tekojen osalta, jotka on tehty vasta lain muututtua. Korkeimman oikeuden kannanoton mukaan on lähdettävä siitä, että tällöin rikokseen sovelletaan kunkin siihen kuuluvan osateon osalta sen tekemisen aikaan voimassa ollutta lakia.

Olen useassa rikosuhrimaksun määräämistä koskevassa ratkaisussani (mm. [OKV/632/30/2020](#)) katsonut edellä selostetun korkeimman oikeuden soveltamiskäytännön perusteella, että kun kyse on jatkuvasta teosta, tulee rikosuhrimaksusta annetun lain säännöksiä soveltaa niihin osatekoihin, jotka on tehty lain voimaantulon jälkeen. Olen kuitenkin eräässä rikosuhrimaksun määräämistä koskeneessa asiassa ([OKV/619/30/2020](#)) antamassani ratkaisussa arvioinut, että rikosuhrimaksu on voitu jättää määräämättä tilanteessa, jossa pahoinpitely oli tehty osittain ennen rikosuhrimaksusta annetun lain voimaantuloa, kun lain voimaan tulon jälkeiseltä ajalta pahoinpitelyyn sisältynyt osateko olisi yksiselitteisesti voinut täyttää vain lievän pahoinpitelyn tunnusmerkistön. Koska lievästä pahoinpitelystä säädetty enimmäisrangaistus on rikoslain 21 luvun 7 §:n mukaan vain sakkoa, ei rikosuhrimaksusta annettu laki olisi voinut lain 2 §:n nojalla tulla yksistään kyseisen osateon osalta sovellettavaksi.

Nyt käsiteltävässä asiassa vastaajien syyksi luetut huumausainerikokset on tehty 27.1.2015–15.8.2018, 6.2.2015–19.6.2018 ja 21.9.2015–14.9.2018. Huumausainerikoksesta rikoslain 50 luvun 1 §:ssä säädetty enimmäisrangaistus on kaksi vuotta vankeutta. Siten rikosuhrimaksusta annetun lain 2 §:ssä säädetty rangaistuksen ankaruutta koskeva vaatimus on täyttynyt.

Käräjätuomari on selvityksessään todennut näyttävän siltä, että vastaaja olisi ollut osan tekoajasta alaikäinen. Käräjätuomari ei kuitenkaan ole yksilöinyt, ketä vastaajista hän on lausumallaan tarkoittanut. Tuomiolauselmien perusteella vastaajat ovat kuitenkin syntyneet vuosina 1986, 1988, 1990, 1991 ja 1993. Kukaan asian vastaajista ei siten vaikuttaisi olleen alaikäinen edes osaa rikosten tekoajoista. Vastaajat ovat näin olleet myös ikänsä perusteella velvollisia suorittamaan rikosuhrimaksun.

Asiassa ei ole ollut oikeudellisia perusteita jättää rikosuhrimaksuja määräämättä. Tuomio on ollut virheellinen, kun vastaajia ei ollut määrätty suorittamaan rikosuhrimaksuja.

Sakkorangaistusten yhteisrahamäärät

Tuomioistuinlain 9 luvun 1 §:n 2 momentin mukaan tuomarin on virkatoimissaan oltava huolellinen.

Käräjäoikeuden antamassa tuomiossa kahdelle vastaajalle tuomittujen päiväsakkojen yhteisrahamäärä oli merkitty virheellisesti, jonka seurauksena vastaajille on tuomiolauselmassa määrätty tarkoitettua suuremmat sakkorangaistukset. Tuomio on siten ollut myös tältä osin virheellinen.

Johtopäätökset ja toimenpiteet

Kärjäjätuomari on menetellyt virheellisesti jättäessään määräämättä vastaajille rikosuhrimaksusta annetun lain mukaiset rikosuhrimaksut, vaikka vastaajat tuomittiin rikoksista, joista säädetty ankarin rangaistus on vankeutta ja jotka olivat päättyneet kyseisen lain voimaantulon jälkeen.

Lisäksi kärjäjätuomari on menetellyt asiassa huolimattomasti, kun tuomiolauselmalta oli merkitty kahdelle vastaajalle tuomittujen sakkorangaistusten kokonaismäärät liian suuriksi.

Kiinnitän puheenjohtajana asiassa toimineen kärjäjätuomarin huomiota rikosuhrimaksun määräämistä koskevien säännösten noudattamiseen sekä huolellisuuteen ja tarkkuuteen tuomion laatimisessa.

Pyydän saattamaan ratkaisuni kärjäjätuomarin tietoon.

Tämä asiakirja on allekirjoitettu sähköisesti.

Apulaisoikeuskansleri

Mikko Puumalainen

Oikeuskanslerinsihteeri

Leo Lahtinen